

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν. Η.

ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΗΣΙΣ ΤΗΣ ΪΔΙΑΣ Τ΄ ΠΟΘΕΣΕΩΣ.

α. **Θ**εωρῶντες τὰ αἰσθήματά μας ὡς παρασα-
τικά, εἶδαμεν νὰ γεννῶνται ἀπὸ αὐτὰ ὅλαι αἰ ἰ-
δέαι μας καὶ ὅλαι αἰ ἐργασίαι τῆ νοός. Ἄν τὰ θε-
ωρήσωμεν ὡς ἡδονικά ἢ λυπηρά, θὰ ἰδῶμεν νὰ γεν-
νῶνται ὅλαι αἰ ἐργασίαι ὡς ἀναφέρουσιν εἰς τὴν
θέλησιν. (1)

Η' Χρεία.

β. Μὲ ὅλον ὅπῃ μὲ τὸ πάσχω, ἐννοεῖ τι-
νὰς ἓνα αἰσθημα λυπηρὸν, εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ σέρησις
ἐνὸς αἰσθήματος ἡδονικῆ εἶναι ἓνα πάθος μεγαλή-
τερον ἢ μικρότερον. Πλὴν πρέπει νὰ σημειώσωμεν
ὅτι τὸ σέρησις καὶ ἔλλειψις δὲν σημαίνου
τὸ ἴδιον πρᾶγμα· ἐπειδὴ ἡμπορεῖ νὰ μὴν ἀπόλου-

(1) Η" εἰς τὴν ὄρεξιν κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην ἐν τῷ
γ. περὶ Ψυχῆς.

σε τινὰς πράγματα ὅπῃ τὸν λείπεν, ἢμπορεῖ ἀ-
κόμι νὰ μὴν τὰ γνωρίζῃ. Πολλὰ ὅμως διαφορετι-
κὸν εἶναι διὰ τὰ πράγματα ὅπῃ σερβμεθα. Ὅχι
μόνον τὰ γνωρίζομεν, ἀμὴ εἶμασθε εἰς τὴν συνή-
θειαν νὰ τὰ ἀπολαμβάνωμεν, ἢ καὶ νὰ φανταζώ-
μεθα τὴν ἡδονὴν ὅπῃ ἡ ἀπόλαυσις ἢμπορεῖ νὰ μᾶς
προξενήσῃ. Λοιπὸν μία παρομοία σέρησις εἶναι ἔ-
να πάθος ὅπῃ ὀνομάζον ξεχωριστότερα χρεῖαν.
Τὸ νὰ ἔχη τινὰς χρεῖαν τινὸς πράγματος δε νὰ
εἰπῇ πάσχει, ἐπειδὴ εἶναι σερημένος ἀπὸ αὐτό.

Η' Δυσαρέσεις.

γ', Αὐτὸ τὸ πάθος, εἰς τὸν ἀσθενέστερόν τε
βαθμὸν, εἶναι ὀλιγώτερον μία λύπη, παρά μία
κατάσασις ὅπῃ δὲν εὐρίσκομάσθε καλὰ, ὅπῃ δὲν
εἶμασθε εἰς τὴν ἀνεσίμιας, ὀνομάζω αὐτὴν τὴν
κατάσασιν τῆς ψυχῆς δυσαρέσειςιν.

Η' Ἀνησυχία.

δ'. Η' δυσαρέσειςις μᾶς κάμνει νὰ μὴν ἢ συ-
χάζωμεν ἔως ὅπῃ νὰ προμηθευθῶμεν ἐκεῖνο τῷ ὁ-
ποῖε ἔχομεν χρεῖαν. Δὲν ἢμπορῶμεν λοιπὸν νὰ σα-
θῶμεν εἰς μίαν ἐντελῆ ἡσυχίαν, καὶ δι' αὐτὴν τὴν αἰτίαν
ἢ δυσαρέσειςις πέρνει τὸ ὄνομα ἀνησυχία. Ὅσον
περισσότερον εὐρίσκομεν ἐμπόδια εἰς τὸ νὰ ἀπολάβω-
νωμεν, τόσο περισσότερο ἢ ἀνησυχία μας αὐξάνει,
καὶ αὐτὴ ἢ κατάσασις ἢμπορεῖ νὰ γένη μία βά-
σανος.

Η' Ἐπιθυμία.

ε'. Η' χρεία δὲν ταραττει τὴν ἡρεμίαν μας, ἢ δὲν κάμνει τὴν ἀνυσυχίαν μας, παρά μὲ τὸ νὰ προσδιορίζη τὰς δυνάμεις τῆς σώματος καὶ τῆς ψυχῆς ἐπάνω εἰς τὰ ὑποκείμενα τῶν ὁποίων ἡ σέρησις μᾶς κάμνει νὰ πάχωμεν. Ξαναπαρασῆνομεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας τὴν ἡδονὴν ὅπῃ μᾶς ἔκαμαν. Η' σκέψις μᾶς κάμνει νὰ κρίνωμεν διὰ ἐκείνην ὅπῃ ἡμπορῶν νὰ μᾶς κάμνῃ ἀκόμι· ἡ Φαντασία τὴν μεγαλύνει, καὶ διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν, κινέμεθα κατὰ πάντα ὅσον ἡμπορῶμεν. Ὅλαι μας αἱ δυνάμεις λοιπὸν διεύθυνται ἐπάνω εἰς τὰ ὑποκείμενα τῶν ὁποίων αἰσθανομάσθε τὴν χρείαν· καὶ αὐτὴ ἡ διεύθυνσις εἶναι κυρίως ὅπῃ ἐννοῶμεν μὲ τὸ ἐπιθυμία.

Τὰ Πάθη.

ς'. Καθὼς εἶναι Φυσικὸν νὰ κάμῃ τινὰς εἰς τὸν ἑαυτὸν τε μίαν ἕξιν τῆς νὰ ἀπολαμβάνῃ πράγματα ἡδονικὰ, εἶναι παρομοίως Φυσικὸν εἰς τὸν ἑαυτὸν τε νὰ κάμῃ μίαν ἕξιν τῆς νὰ τὰ ἐπιθυμῇ, καὶ αἱ ἐπιθυμίαι ἀφ' ἧς ἔλθῃν εἰς ἕξιν ὀνομάζονται πάθη. Παρόμοιαι ἐπιθυμίαι εἶναι κατὰ τινὰ τρόπον μόνιμοι, ἢ τελάχισον, ἂν παύσῃν ἐκ διαλειμμάτων, ξαναεὐρόνται ἀπὸ τὴν παραμικροτέραν αἰτίαν. Ὅσον περισσότερον αὐταὶ εἶναι ζωνταναὶ, τόσον περισσότερον τὰ πάθη εἶναι βίαια. (1)

(1) Ἐπειδὴ τὰ πάθη εἶναι εἰς τὸν ἡθικὸν καὶ νοερὸν

Η' Ἐλπίς.

Η' Θέλῃσις.

ζ. Ἄν, ὅταν ἐπιθυμῶμεν κἀνένα πρᾶγμα, κρίνομεν ὅτι θέλομεν τὸ ἀπολαύσει, τότε αὐτὴ ἢ κρίσις ἐνωμένη μετὰ τὴν ἐπιθυμίαν, κάμνει τὴν θέλησιν· αὐτὴ ἢ κρίσις εἶναι ἐκείνη ὅπῃ κάμνομεν ὁ

κόσμον ἐκεῖνο ὅπῃ ἢ κίνησις εἶναι εἰς τὸν φυσικόν, εἶναι ἀκολέθως μία ἀπὸ τὰς πρωτεύσας ὕλας ὅπῃ ὑπόκεινται εἰς τὰς μεταφυσικὰς καὶ ἠθικὰς πραγματείας. Εἰς αὐτὰς λοιπὸν πρέπει νὰ εὐχαρισήσῃ τις τὴν περίεργειάν τε καὶ πρέπει κάθε ἓνας νὰ σπηδαίῃ παρομοίᾳς πραγματείας, καὶ μάλιστα ἓνας διδάσκαλος, ἓνας παιδαγωγός. (Ἕνας παιδαγωγός χωρὶς σπηδὴν ἠθικῆς εἶναι τρόπον τινὰ ἓνας διδάσκαλος χωρὶς γράμματα). Ἐκεῖ θέλει ἰδῆ τις τὴν μεγάλην ἐπιρροὴν ὅπῃ ἔχου τὰ πάθη ἐπάνω εἰς τὴν αἰσθητικὴν καὶ νοητικὴν μας δύναμιν, καὶ ἀκολέθως εἰς ὅλον τὸν βίον μας. Εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἔχωμεν πάθη, εἶναι ἀναγκαιότερον ἀκόμι νὰ ἠξεύρωμεν νὰ τὰ διευθύνωμεν εἰς τὸ καλόν, καὶ διὰ νὰ ἠξεύρωμεν, πρέπει νὰ μάθωμεν. Εἶναι ἀναγκαῖον λέγω νὰ ἔχωμεν πάθη· ἐπειδὴ χωρὶς αὐτὰ, μένομεν παντάπασιν ἠλίθιοι, εἴμασθε νεκροὶ ἄταφοι. Πρέπει λοιπὸν νὰ τὰ διευθύνωμεν, καὶ τετο εἶναι ἔργον τῆς ἠθικῆς.

Περὶσσότερα διάφορα ἐμβάλλου καὶ διεγείρου εἰς ἡμᾶς διαφορὰς ἐπιθυμίας, καὶ ἀκολέθως διάφορα πάθη. Αὐτὰ εἶναι ἐν γένει ἢ αἰτία ὅπῃ βλέπομεν συχνάκις ἀδελφῆς μετὰ πάντῃ διάφορα ἰδιώματα, μετὰ ὅλον ὅπῃ ὑπὸ τῆς αὐτῆς γονεῖς, ὑπὸ τῆς αὐτῆς διδασκάλης, ὑπὸ τῆς αὐτῆς παιδαγωγῆς.

ταν ἢ πείρα μᾶς ἔκαμε μίαν ἕξιν τῆ νὰ κρίνωμεν ὅτι δὲν χρεωσῶμεν νὰ εὐρίσκωμεν κανένα ἐμπόδιον εἰς τὰς ἐπιθυμίας μας. Θέλω σημαίνει „ἐπιθυμῶ, καὶ τίποτε δὲν ἔμπορει νὰ ἀντιθέκεται εἰς τὴν ἐπιθυμίαν μου· κάθετι πρέπει νὰ συντρέξῃ.“

Ἄλλη ἐκδοχὴ τῆς λέξεως Θέλησις.

Ἡ τοιαύτη εἶναι κυρίως ἡ ἐκδοχὴ τῆς θέλησις. Μὰ συνηθίζεν νὰ δίδεν εἰς αὐτὴν τὴν λέξιν μίαν σημασίαν πλέον ἐκτεταμένην, καὶ ἐννοῶν μὲ τὸ θέλησις, μίαν δύναμιν ὅπερ περιλαμβάνει ὅλας τὰς ἕξεις ὅπερ γεννῶνται ἀπὸ τὴν χρείαν. Ἐννοῶν, λέγω, μὲ αὐτὴν, τὰς ἐπιθυμίας, τὰ πάθη, τὴν ἐλπίδα, τὴν ἀπελπισίαν, τὸν φόβον, τὸ θάρρος, τὴν προπέτειαν καὶ πολλὰ ἄλλα, τὰ ὅποια εἶναι εὐκόλον νὰ τὰ ἰδεασθῇ τινάς.

Ο' Στοχασμός.

α'. Τέλος, τὸ στοχασμὸς ὄντας γενικώτερον ἀκόμι, περιλαμβάνει εἰς τὴν ἐκδοχὴν τὴν ὅλας τὰς ἐργασίας τῆ νοῦς καὶ ὅλας τὰς ἐργασίας τῆς θελήσεως. Ἐπειδὴ τὸ νὰ στοχάζεται τινὰς, δεῖ νὰ εἰπῆ νὰ αἰσθάνεται, νὰ προσέχη, νὰ συγκρίνη, νὰ κρίνη, νὰ σκέπτεται, νὰ φαντάζεται, νὰ συλλογίζεται, νὰ ἐπιθυμῆ, νὰ ἔχη πάθη, νὰ ἐλπίζῃ νὰ φοβῆται καὶ τὰ ἕξῃς· (περὶ Ζώων, Μερ. 2 Κεφ. 8). (1)

(1) Δὲν εἶναι παρὰ μία κοινὴ ὀνομασία αὐτῶν.

Ἐξηγήσαμεν πῶς αἱ δυνάμεις τῆς ψυχῆς γεν-
νῶνται ἀλληλοδιαδόχως ἀπὸ τὴν αἰσθησιν, καὶ βλέ-
πει τινὰς ὅτι αὐταὶ δὲν εἶναι, παρά ἢ αἰσθησις ὅπῃ
μεταμορφώνεται διὰ τὰ γένη καὶ ἑκάστη μία ἀπὸ αὐτὰς.

Εἰς τὸ δεύτερον Μέρος αὐτῆς τῆς Λογικῆς θέ-
λομεν ξεσκεπάσῃ ὅλον τὸ τέχνευμα τῆς συλλογισμῆς.
Ζητεῖται λοιπὸν νὰ ἐτοιμασῶμεν εἰς αὐτὴν τὴν ἀνα-
ζητήσιν, καὶ θὰ ἐτοιμασῶμεν δοκιμάζοντες νὰ συλλο-
γιώσῃμεν ἐπάνω εἰς μία ἕλην ὅπῃ εἶναι ἀπλή καὶ εὐ-
κολος, μὲ ὅλον ὅπῃ παρακινεῖται τινὰς νὰ κρίνῃ ἀλ-
λέως, ὅταν σοχάζεται πόσον ἀγωνιώσῃσαν ἕως τώρα
διὰ τὰ τὴν ἐξηγήσῃ πάντοτε κάκιστα.

Κ Ε Φ Α Λ Λ Α Ι Ο Ν Θ'.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΙΤΙΩΝ ΤΗΣ ΑΙ-
ΣΘΗΤΙΚΟΤΗΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΜΝΗΜΗΣ.

α'. **Δ**ὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐξηγήσῃ τινὰς λεπ-
τομερῶς ὅλας τὰς αἰτίας τῆς αἰσθητικότητος καὶ τῆς
μνήμης. Μὰ ἀντὶς νὰ συλλογίζωμάσῃτε ἀκολουθῶντες
ψευδεῖς ὑποθέσεις, ἤμπορέσαμεν νὰ συμβουλευθῶ-
μεν τὴν πείραν καὶ τὴν ἀναλογίαν. Ἄς ἐξηγήσωμεν

ἐκεῖνο ὅπῃ ἤμπορεῖ τινὰς νὰ ἐξηγήσῃ, καὶ ἄς μὴ φιλοτιμέμεθα νὰ δίδωμεν λόγον διὰ κάθε τι.

Ψευθεῖς ὑποθέσεις.

β'. Μερικοὶ παραστήνουν εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς τὰ νεῦρα (1) ὡς χορδὰς τεντωμένας, ἱκανὰς κλόνων καὶ ἀναπαλμῶν, καὶ πιστεύουν ὅτι ἡῦραν τὴν αἰτίαν τῶν αἰσθημάτων καὶ τῆς μνήμης. Εἶναι ἐναργὲς ὅτι αὕτη ἡ ὑπόθεσις εἶναι παντάπασι φαντασιώδης.

Ἄλλοι λέγουν ὅτι ὁ ἐγκέφαλος εἶναι μία ὑπόστασις (2) μαλακὴ, εἰς τὴν ὁποίαν τὰ ζωτικὰ πνεύματα (3) κάμνουν ἴχνη. Αὐτὰ τὰ ἴχνη διασώζονται,

(1) Μὲ τὸ ν ε ῦ ρ α νὰ μὴν ἐννοήσῃ τινὰς ἐκεῖνο ὅπῃ κοινῶς ἐννοῶν. Τὸ κοινῶς ἐννοούμενον εἶναι οἱ μῦες ἢ μυῶνες. Αὐτοὶ εἶναι τὸ καθ' αὐτὸ κρέας, αὐτοὶ εἶναι τὰ ὄργανα τῆς κινήσεως, οἱ μῦες τελειῶνται εἰς μερικὰ μέρη καθὼς εἰς τὰ σκέλη καὶ εἰς τοὺς βραχίονας καὶ ἄλλῃ, εἰς μίαν ὑπόστασιν λευκὴν, σκυτῶδη· αὕτη ὀνομάζεται τένων. Οἱ τένοντες καὶ ὅλοι οἱ μῦες εἶναι ὡσάν χοινία εἰς μίαν μηχανὴν. Τὰ νεῦρα εἶναι ἄλλαι ὑποστάσεις ὅπῃ ἐξέρχονται ἀπὸ τὸν ἐγκέφαλον. Εἶναι τὰ ὄργανα διὰ τῶν ὁποίων γίνεται ἡ αἰσθησις. Εἶναι πέντε· ἐπειδὴ καὶ αἰσθησεις πέντε εἰδῶν εἶναι. Ὅρα τὸ κατωτέρω σημεῖωμα.

(2) Ὑπόστασις σημαίνει πρὸς τέτοις καθὼς ἐδῶ, ἓνα ὄν ἓνα πρᾶγμα ὅπῃ ὑφίσταται ὑπαρχει· τὸ ὀνόμασάν ἔγω ἐπειδὴ τὸ θεωρεῖμεν ὡς βάσιν τῶν ποιοτήτων.

(3) Ὀνομάζου ἕτως ἓνα ὑγρὸν ὅπῃ κάμνει τὴν κυκλοφορίαν τῆς εἰς τὰ νεῦρα τὰ ὁποῖα τὰ φαντάζονται ὡς ἀυλάκια αὐτῆ. Αὐτὸ τὸ ὑγρὸν λέγουν ὅτι διασκορπίζεται

τὰ ζωτικὰ πνεύματα περνῶν καὶ ξαναπερνῶν καὶ τὸ ζῶον εἶναι ἰκανὸν αἰσθήσεως καὶ μνήμης. Δὲν ἐπρόσεξαν ἂν ἡ ὑπόσασις τῆ ἐγκεφάλου εἶναι ἀρκετὰ μαλακὴ διὰ νὰ δεχθῆ ἰχνη, δὲν θὰ ἔχη ἀρκετὴν δύναμιν διὰ νὰ τὰ φυλάξῃ καὶ δὲν ἐσοχάωθησαν πόσον εἶναι ἀδύνατον ὅπῃ μία ἀπειρία ἰχνῶν νὰ βασᾶ εἰς μίαν ὑπόσασιν ὅπῃ εἶναι μία ἐνέργεια, μία κυκλοφορία συνεχῆς.

Ἐφαντάωθησαν τὴν πρώτην ὑπόθεσιν κρίνοντες διὰ τὰ νεῦρα ἀπὸ τὰς χορδὰς ἑνὸς ὀργάνου, καὶ τὴν δευτέραν, παρασῆνοντες εἰς τὸν ἑαυτόντες τὰς ἐντιπώσεις ὅπῃ γίνονται εἰς τὸν ἐγκέφαλον, διὰ τῶν τύπων ἐπάνω εἰς μίαν ἐπιφάνειαν τῆς ὁποίας ὅλα τὰ μέρη εἶναι εἰς ἡρεμίαν. Βέβαια ὅποιος συλλογίζεται ὕστερα ἀπὸ παρατηρήσεις καὶ ἀπὸ ἀναλογίαν, δὲν συλλογίζεται ἔτιωσ' ἐπειδὴ ἔτιωσ', δὲν κάμνει, παρά συγκρίνει πράγματα ὅπῃ κάμμίαν σύγκρισιν δὲν ἔχον.

Εἶναι εἰς τὸ ζῶον μία κίνησις ἡ ὁποία εἶναι ἀρχὴ τῆς φυτικῆς ζωῆς.

γ'. Ἀγνοῶ ἂν εἶναι ζωτικὰ πνεύματα, ἀγνοῶ ἀκόμι ἂν τὰ νεῦρα εἶναι τὰ ὄργανα τῆς αἰσθήσεως.

διὰ τῶν νευρωδῶν αὐλακίων εἰς τὸ μέρος τῆ ἐγκεφάλου ὅπῃ εἶναι ἡ καθεδρὰ τῆς αἰσθήσεως, καὶ κάμνει ἐκεῖ διάφορα ἰχνη. Ἡ εἰσᾶσις λέγουσιν αὐτῆ τῆ ὑγρῆ εἶναι ἡ αἰτία τῆς παντελῆς ἀναισθησίας.

Ε.Υ.Δ. της Κ.τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Δὲν γνωρίζω μήτε τὸ ὕφασμα τῶν ἰνῶν, μήτε τὴν φύσιν τῶν σερεῶν, μήτε τὴν τῶν ὑγρῶν. Ἐνὶ λόγῳ, δὲν ἔχω αὐτῆ τῆ μηχανισμῶ, εἰμὴ μίαν ἰδέαν πολλὰ ἀτελεῆ καὶ πολλὰ ἀόριστον. Ἡξεύρω μόνον, ὅτι εἶναι μία κίνησις ἀρχὴ τῆς φυτικῆς ζωῆς καὶ τῆς αἰσθητικότητος, ὅτι τὸ ζῶον ζῆ ἐν ὅσῳ αὐτὴ ἢ κίνησις σώζεται, καὶ ὅτι ἀποθαίνει, εὐθὺς ὅπῃ αὐτὴ ἢ κίνησις πάυει.

Ἡ πείρα μᾶς μανθάνει ὅτι τὸ ζῶον ἢμπορεῖ νὰ καταντήσῃ εἰς μίαν κατάστασιν φυτικῆς ζωῆς· εἶναι εἰς αὐτὴν τὴν φυτικὴν ζωὴν φυσικὰ ἀπὸ ἓνα βαθὺν ὕπνον, κατὰ συμβεβηκὸς, ἀπὸ μίαν ἀποπληξίαν.

Δὲν κάμνω εἰκασίας ἐπάνω εἰς τὴν κίνησιν ὅπῃ γίνεται τότε εἰς αὐτὸ. Ὅλον ἐκεῖνο ὅπῃ ἡξεύρωμεν, εἶναι ὅτι τὸ αἷμα κυκλοφορεῖ, ὅτι τὰ πλάγχα καὶ οἱ βάλανοι κάμνουσι τὰς ἀναγκαίας τῆς λειτουργίας διὰ νὰ βασῶν καὶ νὰ διορθώωνεν τὰς δυνάμεις. Ἀγνοῶμεν ὅμως μετὶ κανόνας ἢ κίνησις ἐργάζεται ὅλα αὐτὰ τὰ ἀποτελέσματα. Μὲ ὅλον τῆτο αὐτοὶ οἱ κανόνες, ἢ οἱ νόμοι, ὑπάρχον, καὶ κάμνον εἰς τὴν κίνησιν νὰ πέρνη τῆς προσδιορισμῆς ὅπῃ κάμνον ὅπῃ νὰ ἔχη τὸ ζῶον τὴν φυτικὴν ζωὴν.

Οἱ προσδιορισμοὶ τῶν ὁποίων αὐτὴ ἢ κίνησις εἶναι δεχτικὴ, εἶναι αἱ αἰτίαι τῆς αἰσθητικότητος.

δ. Μὰ, ὅταν τὸ ζῶον εὐγαίνει ἀπὸ τὴν κατάστασιν τῆς φυτικῆς ζωῆς διὰ νὰ γένη αἰσθητικόν, ἢ

κίνησις ὑπόκειται εἰς ἄλλας νόμους καὶ ἀκολουθεῖ νέας προσδιορισμὸς. Ἄν ὁ ὀφθαλμὸς, λόγος χάριν, ἀνοίγη εἰς τὸ φῶς, αἱ ἀκτῖνες ὅπῃ τὸν κτυπῶν, κάμνουν εἰς τὴν κίνησιν ὅπῃ τὸ ἔκαμε νὰ ζῆ τὴν φυτικὴν ζωὴν, νὰ πέρνη τὰς προσδιορισμὸς ὅπῃ τὸν κάμνουν αἰσθητικόν. Τὸ ἴδιον ἀκολουθεῖ καὶ εἰς τὰς ἄλλας αἰσθήσεις. Κάθε εἶδος λοιπὸν αἰσθήσεως ἔχει διὰ αἰτίαν ἓνα εἶδος ξεχωριστὸν προσδιορισμὸν εἰς τὴν κίνησιν ὅπῃ εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ζωῆς.

Βλέπει τινὰς ἀπ' ἐδῶ ὅτι ἡ κίνησις ὅπῃ κατασῆνει τὸ ζῶον αἰσθητικόν, δὲν ἔμπορεῖ νὰ εἶναι, παρά μία εἰδοποίησις τῆς κινήσεως ὅπῃ τὸ κάμνει νὰ ζῆ τὴν φυτικὴν ζωὴν, εἰδοποίησις ὅπῃ ἐπροξενήθη ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν τῶν ὑποκειμένων ἐπάνω εἰς τὰς αἰσθήσεις.

Αὐτοὶ οἱ προσδιορισμοὶ περνεῦν ἀπὸ τὰ ὄργανα εἰς τὸν ἐγκέφαλον.

ε'. Μὰ ἡ κίνησις ὅπῃ ἀποκατασῆνει τὸ ζῶον αἰσθητικόν, δὲν γίνεται μόνον εἰς τὸ ὄργανον τὸ ὑποκείμενον εἰς τὴν ἐνέργειαν τῶν ἐξωτερικῶν ὑποκειμένων, μεταφέτεται ἀκόμι ἔως εἰς τὸν ἐγκέφαλον, ὃ ἐστὶν ἔως εἰς τὸ ὄργανον ὅπῃ ἡ παρατήρησις ἀποδείχνει τὸ πρῶτον καὶ ἀρχικὸν κινήτριον τῆς αἰσθήσεως. Ἡ αἰσθητικότης ἄρα ἔχει διὰ αἰτίαν τὴν κοινωνίαν ὅπῃ εἶναι ἀναμεταξὺ εἰς τὰ ὄργανα καὶ εἰς τὸν ἐγκέφαλον.

Τῷ ὄντι, ἐπειδὴ, ἂν ὁ ἐγκέφαλος συνθλιμ-

μένος ἀπὸ καμμίαν αἰτίαν, δὲν ἔμπορεῖ νὰ ὑπακῆσῃ εἰς τὰς ἐντυπώσεις τὰς σαλμένας ἀπὸ τὰ ὄργανα, εὐθὺς τὸ ζῶον ἀναιωθεῖται. Ἡ ἐλευθερία? ἀποδίδεται εἰς αὐτὸ τὸ πρῶτον κινήτηριον; τότε τὰ ὄργανα ἐνεργῶν ἐπάνω εἰς αὐτὸν, ἀντενεργεῖ καὶ αὐτὸς ἐπάνω εἰς αὐτὰ καὶ ἡ αἰσθησις ξαναγεννᾶται.

Μὲ ὅλον ὅπῃ εἶναι ἐλεύθερος ὁ ἐγκέφαλος, ἔμπορεῖ νὰ ἀκολουθήσῃ καὶ ἔχη ὀλίγην, ἢ καὶ νὰ μὴ ἔχη τελείως κοινωνίαν μὲ κανένα μέρος. Μία ἔμφραξις, λόγῳ χάριν, ἢ ἓνα δυνατὸν δέσιμον εἰς τὸν βραχίονα, ἔμπορεῖ νὰ ὀλιγοσεύσῃ ἢ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν κοινωνίαν τῷ ἐγκεφάλῳ μὲ τὸ χέρι. Ἡ αἰσθησις τῆς χειρὸς λοιπὸν ἔμπορεῖ νὰ ὀλιγοσεύσῃ ἢ νὰ παύσῃ μὲ τελειότητα.

Ὅλαι αὐταὶ αἱ προτάσεις εἶναι βαβαιωμέναι ἀπὸ τὰς παρατηρήσεις. Ἐγὼ δὲν ἔκαμα, παρὰ νὰ τὰς ἀπαλλάξω ἀπὸ κάθε αὐτοθέλητον ὑπόθεσιν· ἐπειδὴ αὐτὸ ἦταν τὸ μόνον μέσον νὰ τὰς φέρω εἰς τὴν μεγαλατέραν σαφήνειαν.

Δὲν αἰσθανόμεθα, εἰμὴ τόσον ὅσον τὰ ὄργανά μας ἐγγίζον ἢ ἐγγίζονται.

ς'. Εὐθὺς ὅπῃ οἱ διάφοροι προσδιορισμοὶ ὅπῃ δίδονται εἰς τὴν κίνησιν ὅπῃ κάμνει τὴν φυτικὴν ζωὴν, εἶναι ἢ μόνη φυσικὴ αἰτία τῆς αἰσθητικότητος, ἀκολουθεῖ ὅπῃ ἡμεῖς νὰ μὴν αἰσθάνωμάσθε, εἰμὴ ὅσον τὰ ὄργανά μας ἐγγίζον ἢ ἐγγίζονται, καὶ διὰ τῶ ἐγγύματος εἶναι ὅπῃ τὰ ὑποκείμενα, ἐνεργῶντα ἐπά-

νω εἰς τὰ ὄργανα, μεταδίδεν εἰς τὴν κίνησιν ὅπῃ κάμνει τὴν φυτικὴν ζωὴν, τὴς προσδιορισμὸς ὅπῃ κατασῆνεν τὸ ζῶον αἰσθητικόν. Οὕτω λοιπὸν ἠμπορεῖ νὰ θεωρήσῃ τινὰς τὴν ὄσφρησιν, τὴν ἀκοὴν, τὴν ὄρασιν καὶ τὴν γεῦσιν ὡς ἀναπτύξεις τῆς ἀφῆς. (1) Τὸ ὁμμάτι δὲν θά ἰδῇ τελείως, ἂν σώματα ἐνός τινος μεγέθους δὲν ἔρχονται νὰ προσβάλλων εἰς τὸ ἀμφιβλη-

(1) Οὗ Δημόκριτος ὅλα τὰ αἰσθητὰ τὰ ἤθελεν ἀπτά. Τὰ ἀπειρόμικρα μόρια τῆ φωτὸς κατ' εὐθείαν ἢ κατ' ἀντανάκλασιν ἔρχονται καὶ ἄπτονται τῶν ἀπαλωτάτων καὶ λεπτοτάτων ὀπτικῶν νεύρων ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι κατασρωμένος ὁ μυχὸς τῆ ὀφθαλμῆ καὶ ἐντυπώνων ἔτω τὸ ὄρατὸν ὑπακείμενον, καὶ ἡ ποικίλ διάθεσις τῶν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν μορίων τῆ ὄρατῆ μετὰ τῆς διαφορετικῆς φύσεως τῆ φωτὸς κάμνει τὰ διάφορα χρώματα.

Τὸ ὄσφραντὸν ὑποκείμενον ἀποφέρει ἕνοσιμα μόρια τόσα πολλά, ὅπῃ κάμνει τριγύρωτε μίαν σφαῖραν με ἀυτά. Εὐθύς ὅπῃ ἔμβη τινὰς εἰς αὐτὴν τὴν σφαῖραν, αὐτὰ ἐμβαίνων διὰ τῶν μυκτήρων καὶ ἔρχονται καὶ ἄπτονται τῶν ἀπαλωτάτων καὶ λεπτοτάτων ὄσφραντικῶν νεύρων ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι κατασρωμένος ὁ μυχὸς τῶν μυκτήρων, καὶ ἔτω γίνεται ἡ ὄσφρησις.

Ἡ γλῶσσα τὸ διακριτικὸν τῶν χυμῶν ὄργανον εἶναι καὶ αὐτὴ κατασρωμένη ἀπὸ ἄλλα λεπτότερα νεῦρα γευσικὰ καὶ τλ. Τὸ σῶμα ὅλον εἶναι καὶ αὐτὸ κατασρωμένον ἀπὸ λεπτότατα νεῦρα ἀπτικά· ἐπειδὴ δὲν ἠμπορεῖ νὰ γίνετα αἰσθησις εἰς κανένα μέρος τῆ σώματος, ἂν δὲν εἶναι νεῦρα. Παρομοίως καὶ ὁ μυχὸς τῆ αὐτιῆ εἶναι κατασρωμένος καὶ αὐτὸς ἀπὸ νεῦρα ἀκυσικά. Ὅλα αὐτὰ τὰ λεπτότατα αἰσθητικὰ νεῦρα εἶναι διαχίσματα, κλωνία μεγαλητέρων τὰ ὁποῖα ἐξέρχονται ἀπὸ τὸν ἐγκέφαλον.

σροειδῆ χιτῶνα. (1) Τὸ αὐτὸ δὲν θὰ ἀκέσῃ, ἀν' ἄλλα σώματα διαφορετικῆς οὐσίας δὲν ἔρχονται νὰ κτυπήσῃν τὸ τύμπανον (2). Ἐνὶ λόγῳ ἡ ἀρχὴ τῆς διαφορετικότητος τῶν αἰσθημάτων εἶναι εἰς τὰς διαφορετικὰς προσδιορισμὰς ὅπῃ τὰ ὑποκείμενα κάμνουν εἰς τὴν κίνησιν, κατὰ τὸν διοργανισμὸν τῶν μερῶν τὰ ὅποια ὑπόκεινται εἰς τὴν ἐνέργειάν τας.

Πῶς ἡξεύρωμεν πῶς τὸ ἔγγιγμα κάμνει αἰσθήματα.

ζ. Ἡ μὲν τὸν τρόπον τὸ ἔγγιγμα μερικῶν σωματίων θὰ προξενήσῃ τὰ αἰσθήματα τῆς ἡχῆς, τῆς φωτὸς, τῶν χρωμάτων; ἢ μπορῶσεν ἴσως τινὰς νὰ δώσῃ τὸν λόγον, ἀν' ἐγνώριζε τὴν οὐσίαν τῆς ψυχῆς, τὸν μηχανισμὸν τῆς ὀμματιῆς, τῆς ἐγκεφαλῆς, τῆς φύσεως τῶν ἀκτίνων ὅπῃ διασκορπίζονται ἐπάνω εἰς τὸν ἀμφιβληστροειδῆ χιτῶνα, καὶ τῆς ἀέρος ὅπῃ κτυπᾷ τὸ τύμπανον. Πλὴν αὐτὸ εἶναι ὅπῃ δὲν ἡξεύρωμεν, καὶ

(1) Οὕτως ὀνομάζεται τὸ εἰς τὸν μυχοῦ τῆς ὀφθαλμοῦ ἀπὸ λεπτοτάτας νευρώδεις ἵνας κατάσρωμα.

(2) Ἦ μὴν ὅπῃ εἶναι ὡς μία αὐλαία τῆς ἀκουσικῆς ὀργάνου εἰς φύλαξίντῃ· οἱ ἀπειροδιάφοροι ψόφοι ὅπῃ γίνονται κλονίζουσι τοὺς ἀέρα ἀπειροδιαφόρως. Ὁ αἶρ κλονιζόμενος δίδει ἕνα κλόνον, ἀναπαλμὸν, εἰς τὸ τύμπανον τὴν συντηρικὴν αὐλαίαν. Ὁ ἐντὸς τῆς τυμπάνου αἶρ δέχεται διὰ τῆς τυμπάνου τὸν κλόνον, τὸν μεταδίδει εἰς τὰ ἀκουσικὰ νεῦρα, αὐτὰ εἰς τὸν ἐγκέφαλον, καὶ γίνεται ἡ ἀκοή. Τὸ πῶς, μηχανικῶς μόνον τὸ ἡξεύρωμεν.

ἢμπορεῖ τινὰς νὰ ἀφήσῃ τὴν ἐξήγησιν αὐτῶν τῶν φαινομένων εἰς ἐκείνης ὅπῃ ἀγαπῶν νὰ κάμνῃν ὑποθέσεις ἐπάνω εἰς πράγματα εἰς τὰ ὅποια ἡ πείρα δὲν μᾶς φωτίζει.

Νέα ὄργανα ἤθελαν προξενήσῃ εἰς ἡμᾶς
νέα αἰσθήματα.

ἢ. Ἄν ὁ Θεὸς ἔκαμνεν εἰς ἡμᾶς ἓνα νέον ὄργανον οἰκεῖον εἰς τὸ νὰ κάμῃ τὴν κίνησιν νὰ δεχθῆ νέες προσδιορισμὸς, ἤθέλαμεν δοκιμάσῃ αἰσθήματα διαφορετικὰ ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπῃ εἶχαμεν ἔως τώρα. Αὐτὸ τὸ ὄργανον ἤθελε μᾶς κάμῃ νὰ ξεσκεπάσωμεν εἰς τὰ ὑποκείμενα ιδιότητας, τῶν ὁποίων τὴν σήμερον δὲν ἔχομεν κάμμίαν ιδέαν ἢ ἐννοίαν. Τὸ νέον ὄργανον ἤθελεν εἶναι εἰς ἡμᾶς μία πηγὴ νέων ἡδονῶν, νέων λυπῶν. καὶ ἀκολούθως νέων χρειῶν

Τὸ ἴδιον ἢμποροῦμεν νὰ εἰπῶμεν καὶ διὰ ἓνα ἔβδουρον καὶ διὰ ἓνα ὄγδουρον ὄργανον, καὶ διὰ ὅλα ἐκεῖνα ὅπῃ θὰ θελήσῃ τινὰς νὰ ὑποθέσῃ, ὅποιος καὶ ἂν εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῆς. Εἶναι βέβαιον, ὅτι ἓνα νέον ὄργανον εἰς τὸ σῶμα μας, ἤθελεν ἀποκαταστήσῃ τὴν κίνησιν ὅπῃ τὸ κάμνῃ νὰ ζῆ τὴν φυτικὴν ζωὴν, δεκτικὴν πολλῶν εἰδοποιήσεων ὅπῃ ἡμεῖς δὲν ἤθέλαμεν ἢμπορεῖ νὰ φαντασθῆ.

Αὐταὶ αἱ νέα αἰσθήσεις ἤθελαν σαλευθῆ ἀπὸ σωματῖα ἐνός τινος σχήματος, ἤθελεν διδαχθῆ κα-

θῶς αἱ ἄλλαι ἀπὸ τὴν ἀφὴν (1). καὶ ἤθελεν μάθῃ ἀπὸ αὐτὴν νὰ ἀναφέρῃν τὰ αἰσθήματα τῆς ἐπάνω εἰς τὰ ὑποκείμενα.

(1) Διδάσκονται αἱ λοιπαὶ αἰσθήσεις ἀπὸ τὴν ἀφὴν ὅτι τὰ ὑποκείμενα ἔχου τὴν ὑπαρξίν τῆς ἔξω τῶν αἰσθητικῶν ὀργάνων καὶ ὄχι ἐντὸς αὐτῶν. Ἐπειδὴ τὸ πρῶτον ἡ ἀφὴ μᾶς ἔκαμεν νὰ ἔχωμεν ἰδέαν διαστήματος· αὐτὸ ὅμως τὸ μάθημα κατῶς καὶ ἄλλα πολλὰ, τὸ ἀλησμονήσαμεν. Φιλόσοφοι ὅμως τὸ ὑποπτεύθησαν, καὶ συμπτωματικαὶ πειραραὶ τῆς ἐβεβαίωσαν εἰς αὐτό. Ἐνας τυφλὸς ἐκ γενετῆς ἀπὸ καταρράκτας, ἀφ' ἧ τὸν ἐκαθάρισαν τῆς καταρράκτας, τοῦ ἤλθεν ἓνα θάμβος, μία ἐκπληξίς, ἓνας ξιπρασμός, τὸν ἐφάνη ὅτι τὰ ὄρατὰ ὑποκείμενα εἶναι μέσα εἰς τὰ ὀμμάτια τῆ. Ἰδὲ καὶ ἓνα ἄλλο γεγονός ὅπῃ ἐπικυρώνει αὐτὴν τὴν φιλοσοφικὴν ὑπόψιν.

Εἰς τὰ 1729, Χίσελδεν, χειρουργὸς ἀπὸ τῆς περιωμοτέρης ὅπῃ σμίγῃν τὴν ἐπιτηδειότητα τῆς χειρὸς μετὰ τὰ μεγαλύτερα φῶτα τῆ νοῦς, φαντασθεὶς ὅτι ἠμπορῆσε νὰ δώσῃ τινὰς τὴν ὄρασιν εἰς ἓναν τυφλὸν ἐκ γενετῆς, χαμηλόνωντας τῆς καταρράκτας ὅπῃ ὑπώπτευεν χηματισμένης εἰς τὴν γέννησίν τῆ, ἐπρόβαλε τὴν ἐργασίαν. Ὁ τυφλὸς ἐδυσκολεύθη νὰ σέρξῃ. Δὲν ἠμπορῆσε νὰ καταλάβῃ ὅτι ἡ αἰσθησις τῆς ὄρασεως ἠμπορῆσε νὰ αὐξήσῃ τὰς ἡδονὰς τῆ. Καὶ χάρις τὴν ἐπιθυμίαν ὅπῃ τὸν εἶχαν βάλῃ διὰ νὰ μάθῃ νὰ διαβάξῃ καὶ νὰ γράφῃ, δὲν ἤθελεν ἐπιθυμήσῃ τελείως νὰ ἰδῇ. Ἡ ἐργασία ἐγίνε καὶ ἐπιτυχία. Ὁ νέος περὶ τὰ δεκατέσσερα ἔτη εἶδε πρῶτην φοράν τὸ φῶς. Ἡ πείρα τῆ ἐπεκύρωσε ἐκεῖνο ὅπῃ ὁ Λοκ καὶ Βαρκλαὶ εἶχαν προῖδῃ τόσον καλά. Πολὺν καιρὸν δὲν ἠμπορῆσε νὰ διασέλλῃ, μήτε μεγέθη, μήτε διαστήματα, μήτε τοποθεσίας, μήτε ἀκόμι χήματα. Ἐνα ὑποκείμενον ἐνὸς δακτύλου,

Ἐρεῖναι ὅπῃ ἔχομεν μᾶς ἀρκῦν.

Ζ'. Μὰ αἰ αἰσθήσεις ὅπῃ ἔχομεν ? ἀρκῦν εἰς τὴν συντήρησίν μας ; Εἶναι μάλιστα ἕνας θησαυρὸς γνώ-

βαλιμένου ἔμπροσθεν τῶν ὀμματιῶν τε καὶ ὅπῃ τὸν ἔκρυπτε μίαν οἰκίαν, τὸν ἐφαίνετο τόσον μεγάλου ὅσου καὶ ἡ οἰκία. Κάθετι ὅπῃ ἔβλεπε, τὸν ἐφαίνετο κατὰ πρῶτον ὅτι ἦταν ἐπάνω εἰς τὰ ὀμμάτια τε, καὶ τὸν ἔγγιζε, καθὼς τὰ ὑποκείμενα τῆς ἀφῆς ἐγγίζεν τὸ δέρμα. Δὲν ἠμπορῆσε νὰ διασεύλη ἐκεῖνο ὅπῃ εἶχε κρίνη στρογγύλον μὲ τὰ χεῖριά τε, ἀπὸ ἐκεῖνο ὅπῃ εἶχε κρίνη γωνιῶδες, μήτε νὰ διακρίνη μὲ τὰ ὀμμάτια τε, ἂν ἐκεῖνο ὅπῃ εἶχαν αἰσθάνῃ τὰ χεῖρια τε χαμηλὰ ἢ ὑψηλὰ, ἦταν τῷ ὄντι χαμηλὰ ἢ ὑψηλὰ. Ἦταν τόσον μακρὰ ἀπὸ τὸ νὰ γνωρίσῃ τὰ μεγέθη, ὅπῃ ἀφ' ἧς συνέλαβε τέλος διὰ τῆς ὀράσεως, ὅτι ἡ οἰκία τε ἦταν μεγαλιτέρα ἀπὸ τὸ δωμάτιόν τε, δὲν ἐκαταλάμβανε πῶς ἡ ὄρασις ἠμπορῆσε νὰ δώσῃ αὐτὴν τὴν ιδέαν. Δὲν ἠμπορῆσε, παρὰ ὕστερ ἀπὸ δύο μηνῶν πείρας νὰ ἀντιληφθῇ ὅτι οἱ πίνακες ἐπαρχίζησαν σώματα σερὰ, καὶ ὅταν μετὰ τὴν πολυχρόνιον αὐτὴν ψηλάφησιν μᾶς νέας αἰσθήσεως εἰς τὸν ἑαυτόν τε, αἰσθάνῃ, ὅτι σώματα καὶ ὄχι ἐπιφάνειαι μόναι, ἦταν ζωγραφισμένα εἰς τῆς πίνακας, ἔφερε τὸ χεῖρι τε εἰς αὐτὰ, καὶ ἐξεπλάγη μὴν εὐρίσκωντας μὲ τὸ χεῖρι τε αὐτὰ τὰ σερὰ σώματα, τῶν ὁποίων ἄρχιζε νὰ ἀντιλαμβάνεται τὰς παραστάσεις. Ἐζητῆσε τὸν ἀπατῆσεν, ἢ ἀφῆ ἢ ἡ ὄρασις;

Ὅταν πρώτην φοράν ἀνοίγω εἰς τὸ φῶς τὰ ὀμμάτια μου, ιδέαν διασήμετος δὲν ἠμπορῶ νὰ ἔχω, καὶ ἡ ἀφῆ μὲ μαυδάνει ὅτι τὰ ὄρχτὰ ἄλλα εἶναι μακρότερα καὶ ἄλλα εἶναι πλησιέστερα. Ἄν ὅταν τὴν πρώτην φοράν ὅπῃ ἀνοιξά τὰ ὀμμάτια μου, εὐρίσκομεν εἰς τὴν ἄκρην ἐνὸς κρημνῆ, βέβαια

σεων δι' ἐκείνας ὅπῃ ἤξεύρουσιν νὰ τὰς μεταχειρισθῶσιν
 καὶ, ἂν οἱ ἄλλοι δὲν ἐξαντλῶσιν παρόμοια πλῆθη, δὲν
 ὑποπτεύουσιν τὴν ἔνδειάν τῆς. Πῶς ἤθελαν φαντασθῆναι ὅτι
 βλέπει τινὰς εἰς αἰσθήματα ὅπῃ τὰς εἶναι κοινὰ,
 ἐκεῖνο ὅπῃ δὲν βλέπουν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι.

Πῶς τὸ ζῶον μανθάνει νὰ κινῆται κατὰ
 τὴν θέλησίν τῆς.

Ἰ. Ἡ ἐνέργεια ἄρα τῶν αἰσθήσεων ἐπάνω εἰς
 τὸν ἐγκέφαλον, κάμνει τὸ ζῶον αἰσθητικόν. Μὰ αὐ-
 τὸ δὲν ἀρκεῖ νὰ δώσῃ εἰς τὸ σῶμα ὅλας τὰς κινήσεις
 τῶν ὁποίων εἶναι δεκτικόν. Πρέπει ὅπῃ ὁ ἐγκέφαλος
 νὰ ἐνεργῇ ἐπάνω εἰς τὰς μυῶνας καὶ μάλιστα ἐπάνω
 εἰς τὰ ἐσωτερικὰ ὄργανα, τὰ διωρισμένα νὰ κινῶσιν
 κάθε ἓνα ἀπὸ τὰ μέλη. Ἡ παρατήρησις λοιπὸν
 ἀποδείχνει αὐτὴν τὴν ἐνέργειαν τῆς ἐγκεφαλῆς.

Ἀκολούθως, ὅταν αὐτὸ τὸ πρωτεύον καὶ ἀρχικόν
 κινητήριον δέχεται τινὰς προσδιορισμὸς ἀπὸ τὸ μέρος
 τῶν αἰσθήσεων, μεταδίδει ἄλλως εἰς μερικὰ ἀπὸ τὰ
 μέρη τῆς σώματος, καὶ τὸ ζῶον κινεῖται.

Τὸ ζῶον δὲν ἤθελεν ἔχει, εἰμὴ κινήσεις ἀβε-
 βαίους, ἂν ἡ ἐνέργεια τῶν αἰσθήσεων ἐπάνω εἰς τὸν

ἤθελα πέσει. Αὐτὴ ἡ πείρα ἐγένετο. Ἐνας Μεταφυσικὸς τὴν
 ἔκαμε εἰς σκυλάκια, πρῶτον καὶ δεύτερον ἔπεσαν, τὴν τρί-
 την φορὰν ἐπήγαυον ἕως τὴν ἄκρην καὶ ἐγύριζαν ὀπίσω.
 Ὅρα καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς λογικῆς τὸ ἀπόσπασμα. Τὸ
 ἴδιον ἀκολουθεῖ καὶ εἰς τὰ ὀσφραντὰ καὶ ἀκουστικά.

ὅτι εἶναι ἔμφυτοι, δηλαδή γεννημένοι μαζί με ἡμᾶς. Ἐὰν ἀποφύγη τινὰς αὐτὴν τὴν πρόληψιν, ἂν κρίνη διὰ αὐτὰς τὰς ἕξεις ἀπὸ ἄλλας αἱ ὁποῖαι μᾶς ἐγιγναν παρομοίως φυσικαί, με ὅλον ὅπῃ ἐνθυμέμεθα ὅτι τὰς ἀποκτήσαμεν.

Τὴν πρώτην φοράν, λόγῳ χάριν, ὅπῃ φέρνω τὰ δάκτυλά μου ἐπάνω εἰς τὸ κλαβεσσένι, δὲν ἤμπορῶν νὰ ἔχῃ, εἰμὴ κινήματα ἀβέβαια· μὰ ἐν ὅσῳ μαθαίνω νὰ παίζω αὐτὸ τὸ ὄργανον, κάμνω εἰς τὸν ἑαυτόν μου ἀνεπαιθήτως μίαν ἕξιν νὰ κινῶ τὰ δάκτυλά μου, ἐπάνω εἰς τὰ πλήκτρα. Εἰς τὴν ἀρχὴν ὑπακῆν με δυσκολίαν εἰς τὲς προσδιορισμὲς ὅπῃ θέλω νὰ τὰ δώσω, κατ' ὀλίγον ὅμως θικῶν τὰ ἐμπόδια, καὶ τέλος, κινῶνται μόνατῃς κατὰ τὴν θέλησίν μου. Τὴν προλαμβάνω ἀκόμι, καὶ ἐκτελῶν ἕνα κομμάτιον μουσικῆς, ἕνα παιγνίδι δηλαδή, ὅταν ἐγὼ σκέπτομαι εἰς ἄλλο τίποτες.

Ἀποκτῶν λοιπὸν τὴν ἕξιν τῆ νὰ κινῶνται κατὰ τινὰ ἀριθμὸν προσδιορισμῶν, καὶ ὡσὰν ὅπῃ δὲν εἶναι κανένα πλήκτρον ἀπὸ τὸ ὅποῖον νὰ μὴν ἤμπορῆ νὰ ἀρχίσῃ κανένας σκοπὸς, δὲν εἶναι μήτε προσδιορισμὸς ὅπῃ νὰ μὴν ἤμπορῆ νὰ εἶναι ὁ πρῶτος μιᾶς σειρᾶς. Ἡ ἄσκησις συνάπτει κατ' ἡμέραν διαφορετικῶς αὐτῆς τὲς προσδιορισμὲς, τὰ δάκτυλα, ἀποκτῶν κατ' ἡμέραν περισσοτέραν εὐκολίαν. Τέλος, ὑπακῆν ὡς ἀφ' ἑαυτῆς, εἰς μίαν σειρὰν κινήματων προσδιωρισμένων, καὶ ὑπακῆν χωρὶς ἀγῶνα, χωρὶς νὰ εἶναι ἀναγκαῖον ὅπῃ ἐγὼ νὰ προσέχω. Οὕτω

λοιπὸν τὰ ὄργανα τῶν αἰσθήσεων, μὲ τὸ νὰ ἀπόκτησαν διαφορετικὰς ἕξεις, κινῶνται ἀφ' ἑαυτῶν, καὶ ἡ ψυχὴ δὲν ἔχει πλέον χρεῖαν νὰ ἐπαγρυπνῇ συνεχῶς ἐπάνω εἰς αὐτὰ διὰ νὰ κανονίσῃ τὰ κινήματά τας.

Οἱ ἐγκέφαλος ἀποκτᾷ παρομοίαις ἕξεις, αὐταὶ εἶναι ἡ φυσικὴ, καὶ ἡ ὀργανικὴ αἰτία τῆς μνήμης.

ιβ'. Ἀλλ' ὁ ἐγκέφαλος εἶναι τὸ πρῶτον ὄργανον. Εἶναι ἓνα κοινὸν κέντρον ὅπῃ ὅλα ἐνώνουνται, καὶ ὅθεν μάλιστα φαίνονται ὅτι ὅλα γεννῶνται (1). Κρίνοντας λοιπὸν διὰ τὸν ἐγκέφαλον ἀπὸ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις, θὰ ἔχωμεν δίκαιον νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὅλαι αἱ ἕξεις τῆς σώματος περνῶν ἕως εἰς αὐτὸν, καὶ ἀκολούθως, αἱ ἴνες ὅπῃ τὸν συνδέτουν, οἰκτεῖται διὰ τὴν λιγισικότητά τας εἰς κάθε εἶδος κινήματα, ἀποκτῶν καθὼς τὰ δάκτυλα, τὴν ἕξιν τῆς νὰ ὑπακῶν εἰς διαφορετικὰς σειρὰς κινήματων προσδιωρισμένων. Οὕτως ἔχοντας τέττα, ἡ δύναμις ὅπῃ ἔχει ὁ ἐγκέφαλος μὲ εἰς τὸ νὰ ξανακαλέσῃ ἓνα ὑποκείμενον, δὲν ἔμπορεῖ νὰ εἶναι, παρά ἡ εὐκολία ὅπῃ ἀπόκτησεν εἰς τὸ νὰ κινήται ἀφ' ἑαυτῶν, μὲ τὸν ἴδιον τρόπον ὅπῃ ἐκινήθη ὅταν αὐτὸ τὸ ὑποκείμενον ἐκτυπῶσε τὰς αἰσθήσεις μὲ.

(1) Ὅθεν καὶ ὀνομάσθη ἡγεμονικὸν ἀπὸ τῆς Στωϊκῆς.

Ἡ φυσικὴ καὶ ὀργανικὴ αἰτία ὅπως συντηρεῖ ἢ
 ξανακαλεῖ τὰς ιδέας, εἶναι λοιπὸν εἰς τὰς προσδιο-
 ρισμὸς, τῶν ὁποίων ὁ ἐγκέφαλος τὸ πρῶτεῦον ὄργανον
 τῆς αἰωθήσεως, ἔκαμε μίαν ἕξιν, καὶ αἱ ιδέαι αὐ-
 ταὶ σφύζονται ἢ ξαναπαράγονται, καὶ ὅταν αἱ αἰωθή-
 σεις παύσῃ ἀπὸ τοῦ νὰ συντρέχῃν. Διὰ τί ἡμεῖς δὲν
 ἠθέλαμεν ξαναπαραστήνῃ τὰ ὑποκείμενα ὅπως εἶδαμεν,
 ἀκῆσαμεν, ἢ ἐγγίξαμεν, ἂν ἡ κίνησις δὲν ἔπερνε τὰς
 ἰδίους προσδιορισμὸς ὅπως καὶ ὅταν βλέπωμεν, ἀκῶμεν,
 ἢ ἐγγίζωμεν. Ἐνὶ λόγῳ, ἡ μηχανικὴ ἐνέργεια ἀκο-
 λυθεῖ τὰς ἰδίους νόμους, εἴτε δοκιμάζοντας τινὰς ἕνα
 αἰωθίμα, εἴτε ἐνθυμέμενος ὅτι τὸ ἐδοκίμασε, καὶ ἡ
 μνήμη δὲν εἶναι παρὰ ἕνα τρόπον τῶ αἰωθάνεωθαι.

Αἱ ιδέαι εἰς τὰς ὁποίας τινὰς δὲν σοχά-
 ζεται, δὲν εἶναι εἰς κανένα μέρος.

17'. Ἀκῆσα συχνὰ νὰ ἐρωτῶν. „Τὶ γίνονται αἱ
 „ιδέαι εἰς τὰς ὁποίας παύει τινὰς ἀπὸ τοῦ νὰ ἐναχο-
 „λῆται; πῶς διαφυλάττονται; πόθεν ξαναέρχονται,
 „ὅταν ξαναπαραστήνῃν εἰς ἡμᾶς; Εἰς τὴν ψυχὴν
 „εἶναι ὅπως ὑπάρχῃν εἰς αὐτὰ τὸ μακρὸν μετολλά-
 „βημα ὅπως δὲν σοχάζομάσθε τελείως; Εἰς τὸ σῶ-
 „μα εἶναι;

Ἀπὸ αὐτὰ τὰ ζητήματα καὶ ἀπὸ τὰς ἀποκρί-
 σεις ὅπως κάμνῃν οἱ Μεταφυσικοὶ, ἠθέλε πιστεύσῃ τι-
 νὰς ὅτι αἱ ιδέαι εἶναι καθὼς ὅλα τὰ πράγματα ἀπὸ
 τὰ ὁποία προμηθεύομάσθε, καὶ ὅτι ἡ μνήμη δὲν ἠθέλεν
 εἶναι, παρὰ μία μεγάλη ἀποθήκη. ἠθέλεν εἶναι